

Окрім телебачення, у сучасному техногенному суспільстві однією з найактуальніших, популярних та небезпечних форм насильства над дітьми, особливо над їхньою свідомістю є величезна мережа різноманітних веб-сторінок в Інтернеті.

Отож, телебачення нині стало не лише основним інформатором, але й потужним вихователем, що здійснює не лише позитивний, а й негативний вплив на підлітків. Сцени погроз, насилля, громадського безпорядку на екрані постійно зростають. Найнебезпечніше, що насильство має дуже серйозні негативні соціальні наслідки. Воно породжує терор, наркотичну (алкогольну) залежність, відчуття відсутності допомоги, безнадійності або безсилля, відсутність самоповаги, напади депресії, помсти тощо. Підлітки починають вважати насильство припустимим видом поведінки і навіть способом розв'язання проблем як своїх, так і товаришів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Влияние средств массовой коммуникации на интересы детей и молодежи : [сб. научн. трудов]. – М. : НИИОП, 1989. – С. 3–8.
2. Думко Ф. До проблеми насильства в сім'ї / Ф. Думко // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського. – 1999. – Вип. 6–7. – С. 62–68.
3. Зиновьева Н. Психология и психотерапия насилия / Н. Зиновьева, Н. Михайлова. – СПб. : Речь, 2003. – 248 с.
4. Ролінський В. Агресивність на телеекрані та проблеми неповнолітніх / В. Ролінський // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та молоді : [зб. наук. праць]. – Київ ; Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. – Кн. 1. – С. 213–217.
5. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nadosvita.if.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=261%3A2013-11-25-13-47-01&Itemid=1.
6. Електронний ресурс. – Режим доступу: [mhttp://novezakarpattya.com/society/6648-chomu-v-ukrayin-pdltki-vse-chastshedysnyuyut-nasilstvo.htm](http://novezakarpattya.com/society/6648-chomu-v-ukrayin-pdltki-vse-chastshedysnyuyut-nasilstvo.htm).
7. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/8839.htm>.

Інна Галецька,

канд. психол. н., доцент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ОЦІНКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА СУЇЦИДАЛЬНОГО РИЗИКУ У ПІДЛІТКІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ АКТИВНОСТІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Розглянуто психологічні аспекти активності у соціальних мережах, зокрема віртуальної самопрезентації. Проаналізовано ймовірні негативні наслідки спілкування в соціальних мережах та участі в групах. Визначено можливості оцінки психологічного здоров'я підлітків та психологічних проблем у них як чинників суїцидального ризику на основі аналізу активності підлітків у соціальних мережах.

Inna Haletska

EVALUATION OF PSYCHOLOGICAL HEALTH AND SUICIDE RISK OF TEENAGERS ON THE BASIS OF ACTIVITIES IN THE SOCIAL NETWORKS

The article examines the psychological aspects of activities in social networks, in particular online self-presentation. The problems of negative consequences of communication in the social networks and participation in online groups are described. Psychological health and individual problems of teenagers as suicide risk factors are pointed out, several aspects of individual activities in the social network are analyzed.

Поява соціальних мереж спричинила виникнення нового виміру індивідуального буття людини. Цей віртуальний світ глибоко проникнув в усі аспекти життя, став незамінним видом діяльності, місцем спілкування, специфічним часопростором самореалізації. Віртуальна реальність віртуального життя має реальні наслідки, специфіка яких пов'язана із особливостями та можливостями участі у соціальних мережах.

Метою статті є аналіз можливостей оцінки психологічного здоров'я підлітків на основі аналізу їх активності у соціальних мережах, визначення наявності психологічних проблем як чинників суїцидального ризику.

Ідея дослідження виникла після знайомства з персональними сторінками в мережі ВКонтакте двох юнок, які здійснили суїцид. У лютому 2012 р. у підмосковному містечку Лобня дві чотирнадцятилітні подружки, взявшись за руки, зістрибули з шістнадцятого поверху. Аналіз інформації, доступної у різних статтях та інтерв'ю, не давав підстав для визначення причин суїциду: наявність друзів, відсутність об'єктивно серйозних проблем, відсутність особливої неблагополучності в сім'ї, нормальна успішність в школі, лише звичайні проблеми звичайних підлітків. Серйозне занепокоєння викликає те, що за умовним благополуччям можуть ховатися глибинні переживання і думки про суїцид. Проблема превенції підліткового суїциду

останнім часом набуває неабиякої актуальності. В першу чергу, це стосується визначення індикаторів суїцидального ризику та способів їх виявлення.

Звернувшись до персональних сторінок дівчат в мережі ВКонтакте, було здійснено аналіз їх змісту (сторінки публічні, без обмежень права доступу). Слід зазначити, що сторінки дівчат істотно відрізнялися між собою, а Н. К. вела дві сторінки: одна сторінка була зазначена іменем та прізвиськом, інша – як «mistress_of_death», обидві сторінки містили велику кількість фотографій, тобто сторінка не була інкогніто. Більше того – дівчина дописувала з однієї сторінки на іншу. Аналіз дописів на основній сторінці виявив велику увагу до смерті. Зокрема, в статусі подано такий діалог (переклад з російської із збереженням пунктуації): «смерть: – що ви за мною ходите??? – я: – ви мені подобаетесь». За день до трагедії на сторінці з'являються дописи «Мы волки – свободная стая. Мы волки – друзей не бросаем. Мы волки и трусость караем. Мы волки – людей презираем. Мы волки – в бою погибаем. Мы волки – на ветер слова просто так не бросаем» та «Ненавиджу фразу «а якщо твої друзі з 9 поверху стрибати підуть, ти також підеш?» «ТАК, ПІДУ, ЩО МЕНІ БЕЗ ДРУЗІВ РОБИТИ», а також «Так буває, навіть сильних життя ламає...». Слід зазначити, що у більш ранніх дописах не фігурує ані суїцидальна тематика, ані проблема смерті взагалі. Проте додаткова сторінка, яка була створена за місяць до трагедії, містить віршовані рядки: «Я мертва я не жива! О боже зачем? Зачем живу на этом свете я? Быть может лучше чтобы не было меня? Быть может лучше, чтоб кто-то заменил меня? О боже почему именно я? Быть может это наказание? Но где, чем я так разгневала тебя? Какой мне смысл жить на этом свете? О боже дай понять какое здесь моё предназначение...»; цитати (за тиждень до трагедії): «И я один на один, со своей судьбой, и я один на один, с самим собой, свой среди чужих, чужой среди своих.. и мне не найти покой» та «А он один внизу, и за спиной лишь правда, без планов на сегодня и без планов на завтра, одна дорога, но такой короткий путь...забудь...их просто уже не вернуть...». Сторінка другої дівчини взагалі не містить дописів, які б стосувалися проблеми смерті-суїциду. Хоча, статус «Пробач, якщо що не так. Я не ідеальна», як вказували друзі дівчинки, було вписано за день до трагедії. Загалом дописи обидвох дівчат містять переважно жарти, фрази про кохання і стосунки тощо.

Відразу після трагедії в Лобні, навесні 2012 р., в Росії прокотилася хвиля суїцидів серед підлітків та юнаків, які йшли із життя, стрибаючи з дахів багатопверхівок. Це загостило увагу до проблеми. З огляду на те, що майже всі молоді люди мають персональні сторінки ВКонтакте (та інших соціальних мережах), ми звернули увагу на розповсюдженість в соціальних мережах груп, які стосуються проблеми суїциду, та активність відвідування цих груп. Після аналізу цієї активності було закрито десяток таких спільнот. Сьогодні в мережі ВКонтакте за тегом «самогубство» знайдено 374 групи, за тегом «суїцид» – 1292 групи, ще 3439 спільнот знаходимо за тегом «Тетрадь смерти». Далеко не всі ці групи є потенційно небезпечними щодо навіювання суїцидальних думок. Більше того, такі спільноти не стільки породжують інтерес до суїциду, скільки виникають як наслідок актуальності проблеми смерті та суїциду, як екзистенційних проблем. Проте в окремих групах характер обговорення має виразно депресивно-безвихідний характер, припинення життя розглядається як один із виборів людини сильної, незалежної. Учасники спільноти дописують тут під власними іменами, хоча, очевидно, є учасники-фейки.

Сьогодні будь-яка інформація розлітається миттєво, тому про кожен новий суїцид стає відомо буквально через кілька годин, варто лиш побачити персональну сторінку в соціальних мережах у первинному невідредагованому вигляді. Аналіз змісту сторінок далеко не завжди дає змогу виявити однозначні критерії суїцидального ризику. Насамперед тому, що екзистенційна проблематика, цитати та міркування, чорний гумор стосовно смерті присутні на сторінках багатьох молодих людей. Роздуми про сенс життя та безсенсовність не можна вважати критеріями суїцидального ризику. Проте наявність таких постів слід зважати. З огляду на те, що сторінки в соціальних мережах часто є публічними і відкритими (хоча окремі частини можуть бути захищені різним ступенем приватності), зміст цих сторінок є джерелом інформації про їх власника. Інформація сторінки дає важливу інформацію для оцінки психологічного здоров'я особи.

Соціальні мережі – це не лише простір для комунікації, а й засіб самопрезентації як поведінкового вираження Я-концепції. У віртуальному середовищі самопрезентація та ідентифікація, як зазначені на сторінці реальні інтереси особи, виявляються особливо яскраво. У разі наявності інформації про психологічні якості особи в реальному житті можуть істотно доповнювати її образ. З огляду на те, що віртуальна самопрезентація часто апріорно дозволяє деяку демонстративність, віртуальний образ має потенційно більше прав на вільнодумність, порушення правил, існування як незалежне альтер-его. Тому однозначно оцінювати активність у соціальних мережах та різні дії недоцільно.

Проте віртуальна самопрезентація та віртуальний образ Я здійснюється на когнітивному рівні через писемні формулювання думок, коли внутрішній образ, а також внутрішні переживання виявляються шляхом текстового опису (та/або зображень). Особливість цього способу самопрезентації зумовлена іншим часовим виміром – часу є значно більше на осмислення, або надто мало, коли відбувається чат-діалог, а також – можливістю безслідно видалити допис пізніше, коректувати його, пам'ятаючи про публічність презентації. Зворотня сторона віртуальної самопрезентації пов'язана зі зворотним впливом створеного образу внаслідок

осмислення віртуального образу Я та ціннісних орієнтирів власної діяльності, формування позитивно-схвального чи негативного ставлення до нього, віртуальну реконструкцію власної ідентичності.

Таким чином, аналізуючи активність особи в соціальній мережі з метою оцінки її психологічного здоров'я та ймовірних психологічних проблем, слід зважати на можливу невідповідність віртуального та реального образу Я. Проте, у будь-якому разі, створений віртуальний образ Я репрезентує певний аспект істинного Я. З метою оцінки особистісних якостей враховують вказане ім'я та його формулювання, аватар, характер заповнених даних про себе, перелік спільнот, фотографії, кількість друзів, статуси тощо. Зважають на характер заповнення сторінки: зміст, кількість і характер постів. Зміна звичного рівня активності може бути зумовлена як ситуативними чинниками, так і спричинена глибокими переживаннями, чи бути виявом екзистенційної фрустрації, справжньої життєвої кризи, своєрідним криком про допомогу. Слід враховувати характер спільнот, членами яких є особа, оскільки темоцентрованість спілкування в спільнотах може мати вагомий вплив. Особливо варто зважати на наявність у переліку спільнот, орієнтованих на суїцидальну тематику. Інтенсивність впливу може бути посилена, якщо особа, крім участі у тематичній спільноті, здійснювала пошук інформації цієї тематики в інтернеті. Завдяки сучасним технологіям виникає «бульбашка фільтрів», пов'язана із використанням веб-сайтами алгоритмів вибіркового вгадування: на основі пам'яті про минулі запити, історії пошуку, надалі відбувається селекція інформації пошуковим сайтом, особі активно пропонуються лінки на тематику, яка цікавила, створюючи уявлення, що світ крутиться навколо цієї проблеми і, фактично, усуваючи альтернативну інформацію.

Соціальні мережі є місцем, де підлітки проводять багато часу, маючи можливість непомітно, часто анонімно, або в образі свого віртуального Я знаходитися в потоках інформації певного спрямування. Ці потоки можуть захоплювати і спрямовувати певним чином потік свідомості, спричиняючи зниження здатності критичної оцінки і задаючи вектор прийняття рішення. Проблема безпеки в Інтернеті стосується не лише можливого цілеспрямованого насильства, не менш небезпечним є Інтернет як безодня, яка притягує і затягує.

Підсумки. Інтернет та соціальні мережі – об'єктивна віртуальна реальність, без якої неможливо уявити життя сьогодні. Віртуальна самопрезентація у соціальних мережах є виявом особистості власника персональної сторінки, проте може відображати як Я-реальне, так і Я-ідеальне, чи Я-презентаційне. Водночас створений образ може впливати на особистість його автора, механізми цих реципрокних зв'язків є складні і мало передбачувані. Активність у соціальних мережах містить велику кількість інформації про особистість стосовно її когнітивної та ціннісно-мотиваційної сфер, почуття гумору, рівня інтелекту, знань та інтересів, емоційної саморегуляції тощо. Оцінка стану психологічного здоров'я та психологічних проблем потребує урахування отриманої із соціальної мережі інформації, водночас співставленням із відомостями про життя особи «в реалі». Доцільно рекомендувати психологам, у разі відомостей про проблеми у старшокласників, звертатися до персональних сторінок в соціальних мережах з метою отримання додаткової інформації.

Лілія Дзудило,

студентка,

ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК ПРОЯВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТИСКУ

У статті представлений аналіз гендерних стереотипів у літературі для молодших школярів як засобів прихованого психологічного тиску на особистість дитини і гендерні аспекти формування читачьких інтересів учнів конкретного навчального колективу.

Liliia Dzudzylo

GENDER STEREOTYPES IN CHILDREN'S LITERATURE AS A MANIFESTATION OF PSYCHOLOGICAL PRESSURE

The article provides the analysis of gender stereotypes in the literature at primary school as means of hidden psychological pressure on the child's personality and gender aspects of the development of reader interests of school children of a certain academic group.

Дитяча книга завжди була, є і буде могутнім засобом впливу на юного читача. Якщо сім'ю і школу можна назвати зовнішніми чинниками формування особистості, то література, безперечно, є внутрішнім чинником. Книга швидко знаходить шлях до розуму і серця дитини, бо ненав'язливо пропонує життєві орієнтири. Маленький читач не сприймає її як «виховного диктатора», а, швидше, як друга і порадника. Суспільство прагне визначати, які книги будуть виховувати підрастаюче покоління, які чинники